

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

22 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Jacek Grela

SSN Mirosław Sadowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 22 stycznia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej S. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 22 października 2020 r., V ACa 213/20,
w sprawie z powództwa S. spółki akcyjnej w W.
przeciwko A.W. i M.W.
o zapłatę,

I. oddala skargę kasacyjną;

**II. zasądza od S. spółki akcyjnej
w W. na rzecz A.W i M.W.
kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

Jacek Grela

Tomasz Szanciło

Mirosław Sadowski

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 4 lutego 2020 r. Sąd Okręgowy w Słupsku oddalił powództwo Banku S.A. w W. przeciwko pozwanym A.W. i M.W. oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanych solidarnie koszty procesu.

Wyrokiem z 22 października 2020 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację powoda od powyższego wyroku oraz zasądził od powoda solidarnie na rzecz pozwanych kwotę 8 100 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny ustalił, w ślad za Sądem Okręgowym, że poprzednik prawny powoda –Bank.1 S.A. w W. oraz pozwani zawarli 27 maja 2008 r. umowę kredytu na cele mieszkaniowe, na podstawie której bank udzielił pozwanym kredytu w wysokości 410 000 zł, denominowanego (waloryzowanego) w walucie CHF, na okres 360 miesięcy. Kwota kredytu lub transzy miała zostać określona według kursu kupna dewiz dla ww. waluty zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązująca w Banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu (§ 2 pkt 2). Uruchomienie kredytu nastąpić miało jednorazowo w terminie od 30 maja 2008 r. Kredyt miał być wykorzystywany w złotych przy jednoczesnym przeliczeniu według kursu kupna dewiz dla CHF zgodnie z tą tabelą, obowiązującą w banku w dniu wykorzystania kredytu. Wysokość rat kapitałowo-odsetkowych określona była w CHF, a ich spłata miała dokonywana w złotych po uprzednim przeliczeniu według kursu sprzedaży dewiz dla CHF zgodnie z tabelą obowiązującą w banku w dniu spłaty. Tym samym zmiana wysokości kursu waluty miała wpływ na ostateczną wysokość kredytu spłaconego przez pozwanych.

Umowa została zawarta z pozwanymi jako konsumentami, za pomocą ustalonego wzorca umowy, a treść postanowień nie była z nimi indywidualnie ustalana, pozwani nie byli informowani o ryzyku wiążącym się z zaciągnięciem kredytu „w walucie obcej”, mechanizmie przeliczania zadłużenia z CHF na PLN i odwrotnie.

Pismem z 8 października 2012 r. powód skierował do pozwanych oświadczenia zawierające wypowiedzenia pozwanym umowy i wezwał pozwanych do zapłaty, w terminie 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia. Pozwani otrzymali to oświadczenie 19 października 2012 r. Pozwani byli wzywani do zapłaty zadłużenia

wynikającego z umowy kredytu również na 4 listopada 2014 r. w kwocie 784 250,44 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Okręgowego, że klauzule waloryzacyjne zawarte w umowie kredytu były sprzeczne z naturą kredytu bankowego, istotą waloryzacji, a ponadto naruszały zasady współżycia społecznego, nie dały się pogodzić ze społecznym poczuciem sprawiedliwości oraz ekwiwalentności świadczeń, a także dobrymi obyczajami w stosunkach z konsumentami i jako takie były nieważne. Wprowadzony do umowy mechanizm waloryzacji przewidywał prawo do ustalenia przez bank wysokości kredytu według niejasnych kryteriów i kryteriów zależnych jedynie od niego. Prawdłowo – zdaniem Sądu drugiej instancji – Sąd pierwszej instancji uznał, że postanowienia dotyczące mechanizmu indeksacji określają główne świadczenie kredytobiorcy. Na datę uruchomienia kredytu, tj. 27 maja 2008 r., średni kurs 1 CHF ustalony przez NBP wyniósł 2,1052 zł, a na dzień wypowiedzenia umowy, tj. 8 października 2012 r. – 3,3679 zł. Gwałtowny wzrost kursu CHF dowodzi, że dla podjęcia świadomej i rozsądnej decyzji o wyborze oferowanego przez bank kredytu niezbędna była wiedza konsumenta o istniejącym ryzyku walutowym, która powinna była wynikać z informacji uzyskanych od pracowników banku. Przekazywane informacje powinny być przy tym na tyle precyzyjne i wyczerpujące, aby konsument miał możliwość stwierdzenia, jakie są rzeczywiste ryzyka związane z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do CHF. Przeciętny konsument, zwłaszcza w okresie, gdy pozwani zawierali umowę z bankiem, posiadał wiedzę, że kurs CHF utrzymywał się na zbliżonym poziomie. W ocenie Sądu Apelacyjnego z treści oświadczenia pozwanych zawartego w umowie, że w związku z zaciągnięciem kredytu denominowanego (waloryzowanego) w walucie wymienialnej zostali poinformowani przez bank o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut i rozumieją wynikające z tego konsekwencje, nie wynika, aby uzyskali oni wyczerpującą informację na temat ryzyka związanego z zawarciem umowy o kredyt denominowany kursem CHF. Wiedza, że kursy walut ulegają wzrostowi, jest powszechna, a skoro pozwani zamierzali zaciągnąć kredyt na 30 lat, konieczne było udzielenie im dokładnych informacji o możliwości wzrostu wartości waluty obcej, do której kredyt był indeksowany, tak aby mieli świadomość ryzyka

wynikającego z takiej formuły umowy i możliwość oceny wysokości kwoty, jaka pozostanie im do zapłaty oraz wysokości miesięcznych rat kredytu w przypadku gwałtownego wzrostu tej waluty. Takich informacji o ryzykach związanych z zawarciem umowy kredytu pozwani nie otrzymali. Całkowite i nieograniczone obciążenie konsumenta ryzykiem zmiany kursu walut niewątpliwie narusza dobre obyczaje. Podnoszona przez apelującego kwestia, że oprocentowanie kredytów zawieranych w PLN było znacznie wyższe, jest irrelevantna dla oceny stanu faktycznego, gdyż decydując się bowiem na zaoferowanie konsumentowi produktu, wprawdzie tańszego, ale wiążącego się z bardzo dużym ryzykiem wzrostu kursów walut, bank powinien był udzielić kredytobiorcom takich informacji, aby ci mogli podjąć decyzję ze świadomością o przyjętym na siebie tak ogromnym ryzyku.

Sąd Apelacyjny podkreślił również, że gdy konsument stoi na stanowisku, iż na skutek wyeliminowania postanowień niedozwolonych umowa jest nieważna, sąd krajowy nie jest władny orzec odmiennie. Możliwość bowiem zastępowania niedozwolonych postanowień umownych innymi regulacjami stanowi wyjątek, który może być stosowany wyłącznie na korzyść konsumenta. Nie może być on stosowany w celu ochrony interesów przedsiębiorcy, wbrew wyraźnej woli konsumenta.

Dla oceny zasadności apelacji nie miało znaczenia wprowadzenie ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw możliwości spłaty przez pozwanych kredytu bezpośrednio w CHF, nie wpływa to na niezwiązanie stron zawartą umową kredytu.

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiódł powód, zaskarżając je w całości. Zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego:

1) art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy kredytu) w zw. z art. 353¹ w zw. z art. 358¹ § 2 w zw. z art. 5 k.c. przez ich błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że umowa kredytu zawierająca klauzule waloryzacyjne odsyłające do tabel kursowych banku jest sprzeczna z naturą stosunku kredytu bankowego, istotą waloryzacji, a ponadto przekracza zasadę swobody umów i narusza zasady współżycia społecznego;

2) art. 385¹ § 2 w zw. z 385¹ § 1 k.c. przez ich błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że przez pojęcie „postanowienie umowy zawieranej z konsumentem” należy rozumieć całą jednostkę redakcyjną konkretnej umowy, a nie wyrażoną w tych jednostkach, dającą się wyodrębnić, normę prawną regulującą zachowania stron stosunku prawnego, co doprowadziło do błędnego uznania, że za abuzywny należy uznać cały mechanizm przewidujący indeksację kredytu do CHF (tzw. klauzulę indeksacyjną), podczas gdy wyeliminowaniu z umowy powinno podlegać co najwyżej odesłanie do tabel kursów ustalanych przez bank (tzw. klauzula kursowa), w konsekwencji czego błędnie nie zastosowano – w miejsce kursu ustalanego przez powoda – kursu ustalonego przez Narodowy Bank Polski;

3) art. 385¹ § 2 w zw. z art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 358 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. XLIX ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny oraz art. 41 ustawy z dnia 29 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe przez ich niezastosowanie do uzupełnienia treści spornej umowy, podczas gdy zarówno z intencji stron, charakteru umowy, a także treści tych przepisów wynika jednoznacznie, że w takim przypadku zobowiązanie pozwanych mogło być określone w oparciu o średni kurs Narodowego Banku Polskiego;

4) art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „Dyrektywa 93/13”) przez błędną wykładnię, polegającą na przyjęciu, że po wyeliminowaniu z treści umowy kredytu uznanych za abuzywne postanowień przewidujących indeksację kredytu do waluty obcej nie jest możliwe związanie stron umową w pozostałym zakresie, podczas gdy prawidłowa wykładnia tych przepisów prowadzi do wniosku, że w razie stwierdzenia abuzywności niektórych postanowień umownych wykładnia pozostałej części umowy powinna być dokonywana z uwzględnieniem celu, jakim jest — obok utrzymania obowiązywania umowy — przywrócenie równowagi kontraktowej stron.

Mając powyższe na względzie, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa w całości, ewentualnie o jego uchylenie w całości oraz poprzedzającego go wyroku Sądu

pierwszej instancji w całości i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwani wniesli o jej oddalenie w całości oraz o zasądzenie od powoda na ich rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieuzasadniona.

Problemy zawarte w zarzutach skargi kasacyjnej zostały rozwiązane w uchwale pełnego składu Izby Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), w której wskazano, że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron.

Podzielając powyższe stanowisko, należy dodatkowo wskazać, że zarzuty sformułowane przez skarżącego doczekały się już wcześniejszych, licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W zdecydowanej większości prezentowane stanowiska zyskały powszechny walor. Warto więc ponownie przywołać ukształtowaną wykładnię zawartą chociażby w wyrokach Sądu Najwyższego z 17 stycznia 2024 r., II CSKP 1889/22, i z 6 marca 2024 r., II CSKP 2223/22, w pełni adekwatną do okoliczności niniejszej sprawy. Wskazano w nich m.in., że z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. konieczna jest rozłączna ocena klauzuli ryzyka walutowego (powiązania zawartej umowy z walutą obcą) i klauzuli spreadu walutowego (a raczej klauzuli kursowej regulującej sposób

ustalania kursu wykorzystywanego do przeliczenia złotych na CHF w trakcie wykonywania umowy), składających się łącznie na zawartą w umowie klauzulę przeliczeniową. Klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula spreadowa nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym (zob. też np. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22).

Klauzula przeliczeniowa określa główne świadczenia stron. Wykładnia art. 385¹ § 1 k.c. w kontekście pojęcia „głównych świadczeń stron” w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości. Przyjmuje się, że klauzule przeliczeniowe zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. m.in. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). Na takim stanowisku stoi też Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. np. wyroki: z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank Nyrt. i OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt przeciwko Teréz Ilyés i Emil Kiss, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, pkt 44).

Trafnie uznano w judykaturze za niedozwolone klauzule przeliczeniowe (indeksacyjne) w umowie stron, pozwalające pozwanemu bankowi na swobodne ustalenie kursu walutowego, po jakim następuje przeliczenie uiszczanych przez powoda spłat kredytu. Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień,

w których możliwość ustalania kursu (a zatem również wysokości świadczeń) zależy od arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. m.in. wyroki: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48, i tam powołane orzecznictwo; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zostało wyjaśnione, że wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. wyrok z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt., pkt 75; podobnie wyrok z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 45).

Klauzula przeliczeniowa nie była jednoznacznie sformułowana, skoro na jej podstawie bank mógł swobodnie (dowolnie) ustalić wysokość oddanej do dyspozycji pozwanych kwoty kredytu w CHF, a oni nie byli w stanie z góry oszacować kwoty, którą mieli obowiązek świadczyć, a przewalutowania określał jednostronnie bank (zob. m.in. wyroki SN: z 4 listopada 2011 r., I CSK 46/11, OSNC-ZD 2013, nr A, poz. 4; z 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12; z 10 lipca 2014 r., I CSK 531/13, OSNC-ZD 2015, nr D, poz. 53). Inaczej rzecz ujmując, jednoznaczność postanowienia umownego to w tym kontekście także możliwość ustalenia treści stosunku zobowiązaniowego przez przeciętnego konsumenta. Nie chodzi więc jedynie o jednoznaczność językową, ponieważ postanowienia jednoznaczne w tym sensie mogą nie pozwalać na określenie treści zobowiązań, a w szczególności rozmiaru przyszłego świadczenia konsumenta.

Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87; uchwałę składu siedmiu sędziów SN – zasadę prawną z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Zatem uznanie, że postanowienia odnoszące się do przeliczania kwoty kredytu oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi, oznacza, iż zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą one kredytobiorców. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62).

Nie ma możliwości wypełnienia luki w umowie, powstałej na skutek usunięcia z niej klauzuli przeliczeniowej (art. 385¹ § 1 k.c.), przez odwołanie się w szczególności do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu Narodowego Banku Polskiego. Jak wynika z jednolitego orzecznictwa Sądu Najwyższego odnoszącego się do postanowień niedozwolonych stosowanych w umowach kredytu denominowanego i indeksowanego, w takim przypadku nie może mieć zastosowania art. 358 § 2 k.c. (zob. np. wyroki: z 25 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22; z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1334/22; z 17 marca 2023 r., II CSKP 924/22; z 5 kwietnia 2023 r., II CSKP 1477/22). Wskazany przepis w aktualnym brzmieniu

wszedł w życie dopiero 24 stycznia 2009 r., w związku z czym nie mógł być miarodajny do określenia treści zobowiązania wynikającego z umowy kredytowej zawartej przed tym dniem. Artykuł 358 § 2 k.c. w nowej redakcji mógłby potencjalnie znajdować zastosowanie wyłącznie do stosunków ciągłych istniejących w chwili jego wejścia w życie. To zaś wymagałoby uznania, że stosunek prawny wynikający z umowy kredytu powstał, co należy jednak ocenić według stanu prawnego istniejącego w chwili zawarcia umowy. Przyjęcie, że umowa była nieważna lub bezskuteczna z powodu niemożności ustalenia wiążącego kursu waluty obcej w chwili jej zawarcia, oznacza, że stosunek prawny nigdy nie powstał, w związku z czym nie ma przedmiotu, do którego dałoby się zastosować wymieniony przepis.

Zastosowanie art. 358 § 2 k.c. jest niemożliwe także z innego powodu. Przepis ten nie funkcjonuje jako całkowicie samodzielna jednostka redakcyjna, stąd jego rzeczywiste znaczenie należy odczytywać łącznie z § 1. Zastosowanie art. 358 § 2 k.c. – w kontekście § 1 tego artykułu – jest więc wprost odniesione wyłącznie do przypadków, w których „przedmiotem zobowiązania” jest określona suma pieniężna wyrażona w walucie obcej. Podstawową sytuacją jest w tym przypadku obowiązek spełnienia świadczenia bezpośrednio w walucie obcej, natomiast art. 358 § 1 k.c. przewiduje dla dłużnika upoważnienie przemienne zezwalające na spełnienie świadczenia także w walucie polskiej, chyba że ustawa, orzeczenie lub czynność prawna sprzeciwiają się takiej możliwości. W przypadku umowy kredytu indeksowanej kursem CHF sytuacja jest inna. Spełnienie przez bank świadczenia w walucie obcej było od samego początku w zasadzie wykluczone, a kwota kredytu mogła zostać wypłacona wyłącznie w złotych (tak, trafnie, wyrok SN z 18 października 2023 r., II CSKP 122/23).

Z kolei w wyroku z 26 marca 2019 r. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wykluczył, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (C-70/17, Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, pkt 54). Oznacza to, że nieuprawnione jest zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, co prowadziłoby w istocie do zmiany treści łączącej strony umowy. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stoi w sprzeczności z celami

prewencyjnymi Dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych (zob. też wyrok TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH, pkt 68).

Wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, czyli tzw. ustawy antyspreadowej, którą dodano ustęp 3 do art. 69 pr.bank., w żaden sposób nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień we wcześniej zawartych umowach kredytu i ich konsekwencji na byt tych umów (zob. np. wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20).

Analizując dopuszczalność dokonywania wykładni umowy na podstawie art. 65 k.c. w celu utrzymania jej w mocy po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych, trzeba wskazać, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, iż art. 5 i 6 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron (zob. wyrok z 18 listopada 2021 r., C-212/20, M.P. i B.P. przeciwko „A.” S.A.). Trybunał przypomniał, że w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy nieważności nieuczciwego warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w taki sposób, iż niezgodny z tym artykułem jest przepis prawa krajowego dający sądowi krajowemu możliwość uzupełnienia tej umowy przez zmianę treści tego warunku (zob. wyrok z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W. przeciwko Bank BPH pkt 67, i tam przytoczone orzecznictwo).

Dokonanie wykładni na podstawie art. 65 k.c. sprowadzałoby się w rezultacie do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, ponieważ prowadziłoby do zmiany jej rozumienia, np. przez wprowadzenie odesłania do „wartości rynkowej” waluty obcej. Jednak postanowienie uznane przez sąd za nieuczciwe nie powinno – na

podstawie art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 – być stosowane, a jego treść zmieniana (zob. wyrok TSUE z 18 listopada 2021 r., C-212/20, M.P. i B.P. przeciwko „A.” S.A., pkt 70-71). Jedynie w przypadku, gdyby stwierdzenie nieważności nieuczciwego warunku zobowiązywało sąd do unieważnienia umowy w całości, narażając jednocześnie konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, w związku z czym unieważnienie to skutkowałoby niejako ukaraniem konsumenta, sąd krajowy mógłby zastąpić ten warunek przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym (tak postanowienie TSUE z 4 lutego 2021 r., C-321/20, CDT SA przeciwko MIMR i HRMM, pkt 43, i tam przytoczone orzecznictwo).

Jak wskazano, w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że w przypadku umowy kredytu indeksowanego kursem CHF, ale także w przypadku umowy kredytu denominowanego, po wyeliminowaniu z niej klauzul przeliczeniowych, nie jest możliwe utrzymanie takiej umowy w mocy. W takiej sytuacji nie jest bowiem możliwe określenie zgodnego z wolą stron rozmiaru wzajemnych świadczeń, a przede wszystkim wysokości zobowiązania konsumenta względem banku. Postanowienia określające główne świadczenia stron podlegają bowiem kontroli z punktu widzenia abuzywności tylko wówczas, gdy są niejednoznaczne (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.). W przeciwnym razie zasady ochrony konsumenta muszą ustąpić jednoznacznej woli stron. Jeżeli jednak postanowienia te są niejednoznaczne, to w efekcie nie ma zgodnych oświadczeń woli obu stron co do związania się umową o określonej treści. Nie istnieje więc konsens w zakresie głównych świadczeń, który z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. podlegałby ochronie. Stąd też wynika skutek w postaci braku związania umową w pozostałym zakresie (a nie tylko co do niedozwolonego postanowienia), skoro nie są uzgodnione główne świadczenia stron, a więc elementy konstrukcyjne umowy, przesądzające o charakterze (istocie) danego stosunku prawnego (zob. wyrok SN z 13 października 2022 r., II CSKP 864/22, OSNC 2023, nr 5, poz. 50, i tam powołane orzecznictwo).

W rezultacie Sąd Najwyższy stwierdził, że wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem CHF jako kredytu złotowego oprocentowanego według stawki LIBOR (zob. np. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22; z 26 stycznia 2023 r.,

II CSKP 875/22; z 30 maja 2023 r., II CSKP 1536/22; z 22 czerwca 2023 r., II CSKP 1484/22).

O klauzuli ryzyka kursowego (walutowego) – jako istocie problemu – bardzo szeroko wypowiedział się Sąd Najwyższy np. w wyrokach z 27 czerwca 2024 r., II CSKP 514/23; z 12 września 2024 r., II CSKP 505/24, i z 21 stycznia 2026 r., II CSKP 716/25, i wystarczające jest odwołanie się do wywodów tam zawartych. Należy tylko wskazać, że istotne było przerzucenie przez bank na powodów ryzyka kursowego praktycznie w całości, obciążenie ich nieograniczonym ryzykiem kursowym oraz niewprowadzenie tzw. wyłącznika. To właśnie klauzula ryzyka kursowego po stronie konsumenta jednoznacznie przesądza o abuzywności zakwestionowanych postanowień umownych.

Z tych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną oraz na podstawie art. 108 § 1, art. 98 i art. 99 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. rozstrzygnął o kosztach postępowania kasacyjnego.

Jacek Grela

Tomasz Szanciło

Mirosław Sadowski

(R.N.)

[a.ł]